

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРЕДМЕТНО-МОВНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті окреслено основні передумови та ефективність використання методики предметно-мовного інтегрованого навчання в системі вищої освіти. Проаналізовано моделі досліджуваної методики, а також обґрунтовано переваги її використання у формуванні ініомовної компетентності шляхом застосування інформаційно-комунікаційних технологій.

Ключові слова: методика, предметно-мовна інтеграція, інформаційно-комунікаційні технології, навчальне середовище.

В статье обозначены основные предпосылки и эффективность использования методики предметно-языкового интегрированного обучения в системе высшего образования. Проанализированы модели исследуемой методики, а также обоснованы преимущества ее использования в формировании иноязычной компетентности путем применения информационно-коммуникационных технологий.

Ключевые слова: методика, предметно-языковая интеграция, информационно-коммуникационные технологии, учебная среда.

The article deals with the main prerequisites of applying the integrative approach to professional training promoting comprehensive curriculum with the interdisciplinary knowledge transfer. It substantiates the effectiveness of using the method of content and language integrated learning in the system of higher non-language education. The models of the investigated method and the advantages of its use are analyzed. In this paper, the provision of this method is approached from the point of view of promoting language learning and teaching in connection with the content teaching. There are identified various terms defining the idea of integrating language and content in professional training as well as varying priority either on content or language learning. This methodological initiative helps reveal the ways of simultaneous achieving content and language learning goals. The ways and strategies of enhancing language learning by means of challenging output are best supported by the use of information and communication technologies as well as the teaching methods prioritizing student-oriented active learning with a great share of self-dependent work. It is also aimed at creating flexible learning strategies adding to the concept of lifelong learning. Major linguodidactic opportunities of using information and communication technologies are identified as well as

the necessity to create technologically oriented learning environment is pointed out. The given study help conclude that content and language integrated learning is crucial in creating favourable conditions for the formation of professional foreign language competence, along with professional and intercultural competences.

Key words: methodology, content and language integration, information and communication technologies, educational environment.

Постановка проблеми. Необхідною умовою сучасного освітнього середовища є розвиток інтеграційних академічних процесів. Інтеграція як процес і результат створення нерозривно зв'язаного, єдиного і цілісного у навчанні здійснюється через злиття в одному синтезованому курсі (темі, розділі, програмі) елементів різних навчальних предметів, наукових понять і методів викладання в загальнонаукові поняття й методи пізнання [1] та сприяє розвитку концепції міжпредметного трансферу знань. Практична реалізація інтегративного підходу до професійної підготовки допомагає виявити основні взаємозв'язки навчального матеріалу, які б мали системоутворювальне значення. Надзвичайно актуальною площиною інтегрування в системі вищої освіти є предметно-мовна інтеграція, що спрямована на використання іноземної мови як середовища для змісту навчання і змісту як ресурсу для вивчення мови. Водночас реалізація методики інтегрування мови й змісту неможлива без використання сучасного потенціалу інформаційно-комунікаційних технологій, які є одними із ключових джерел інформації, інструментами навчання й оцінювання знань, активаторами використання сучасних форм і методів освітнього процесу, платформою для співпраці та різнопланової комунікації.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Такі сучасні освітні тенденції, як інтеграція та інформатизація освіти, викликають неабиякий інтерес як теоретиків, так і практиків педагогічної науки. На вітчизняних теренах питання інформатизації в системі освіти досліджували В. Андрущенко, В. Биков, О. Падалка та ін. Використання інформаційних технологій у навчанні іноземних мов є предметом вивчення Л. Морської, О. Пометун, Л. Пироженко, С. Сисоевої та ін. Серед зарубіжних дослідників питаннями методології, теорії і практики реалізації дидактичних можливостей інформаційно-комунікаційних технологій

займалися І. Роберт, А. Бергер, Дж. Гармер та ін. Технології предметно-мовного інтегрованого навчання розглядали Д. Койль, Д. Марш, Г. Бекет і Т. Слейтер, К. Маклафлін, Ю. Руднік та ін.

Мета статті – здійснити аналіз прикладного аспекту методики предметно-мовного інтегрованого навчання іноземних мов у процесі реалізації лінгводидактичних можливостей інформаційно-комунікаційних технологій.

Виклад основного матеріалу. Науково-теоретичний аналіз сучасних досліджень свідчить про актуальність проблем інтегрованого навчання, вивчення основних форм і засобів міжпредметної єдності, яка може реалізуватися на декількох рівнях (тематичному, концептуальному, проблемному, теоретичному). Необхідність інтеграції змісту навчання у процес іноземної освіти у вищій школі зумовлено не лише невпинним зростанням обсягу наукових знань, а й одним з основних її завдань – формуванням цілісного погляду на навколишній світ, розвитком вторинної мовної особистості у функціональному комунікативному іноземному просторі.

Інтеграційні процеси, в межах яких відбувається функціональне оволодіння іноземною мовою, є пріоритетом декількох діяльнісно-орієнтованих методів організації освітнього процесу, зокрема: білінгвальна освіта (BE – *bilingual education*), яка є цілеспрямованим процесом залучення до світової культури засобами рідної та іноземної мов; контекстне навчання (CBI – *content-based instruction*), спрямоване на реалізацію програм вивчення іноземної мови з опорою на зміст (у США); практика навчання іноземної мови через занурення (*immersion*) (у Канаді); англійська мова як засіб навчання (EMI – *English as a medium of instruction*) як методика, що розглядає саме англійську мову як середовище для навчання.

Найбільш поширеною у країнах Західної Європи стала методика CLIL (*Content and Language Integrated Learning*) – предметно-мовне інтегроване навчання. На сьогодні розповсюдженим є таке визначення «CLIL» – дидактична методика, що дозволяє формувати у здобувачів освіти іноземну лінгвістичну і комунікативну компетентність у тому ж навчальному контексті, в якому в них відбувається формування загальних знань і вмінь [5]. Основоположниками даної методики вважають Д. Койля, П. Худа і Д. Марша, які визначають основні переваги її використання в декількох площинах, а саме:

- контекст (відповідність глобалізаційним процесам, переваги академічної мобільності й мультилінгвальності);
- зміст (доступ до іноземних інформаційних ресурсів, що становлять професійний інтерес, численні перспективи для подальшого навчання і готовності до глобальної конкурентоспроможності);
- мова (удосконалення всіх аспектів іноземної компетентності із застосуванням компетентнісного і діяльнісного підходів, а також високого рівня професійної спрямованості);
- навчання (підвищення мотивації, урізноманітнення методів, підходів і навчальних стратегій);
- культура (формування міжкультурних знань, навичок міжкультурної комунікації та співпраці) [6, с. 17].

Таким чином, використання мови як засобу реального спілкування, а не як навчального предмета слугує мотиваційним механізмом для студентів на шляху до розвитку багатомовності. Предметно-мовне інтегроване навчання занурює слухачів у реальне

іноземне середовище, де іноземна компетентність пристосовується до інформаційних потреб певної ситуації лінгвістично й екстралінгвістично; може стати вирішальним у формуванні професійних мовних умінь, здатності виконання пізнавальних завдань професійного характеру (слухання лекцій іноземною мовою із фахових дисциплін, опрацювання іноземних інформаційних наукових джерел тощо).

Аналіз зарубіжного досвіду дозволив виокремити основні моделі реалізації предметно-мовного інтегрованого навчання. Так, у межах досліджуваної методики реалізуються такі моделі: **повний CLIL** (*full CLIL*), який являє собою довготривалу модель, що передбачає вивчення дисциплін іноземною мовою згідно із навчальним планом; **короткостроковий CLIL** (*short-term CLIL*), що реалізується впродовж незначного періоду часу для часткового вивчення окремих предметів іноземною мовою; **білінгвальні модулі** (*bilingual modules*), які передбачають вивчення окремих тем іноземною мовою; **білінгвальні проекти** (*bilingual projects*), метою яких є використання іноземної мови у процесі розробки та реалізації спільних європейських проектів; **модель інтеграції іноземної мови** (*the foreign language integrated model*), завдяки якій викладання здійснюється мовою навчання, проте із застосуванням іноземних навчальних матеріалів. Зважаючи на відсоток використання CLIL у навчальному процесі розрізняють *низький рівень* (*low*) – 5–15 %, *середній* (*middle*) – 15–50 % та *високий* (*high*) – більше 50 % від загального навчального контенту.

У глосарії термінів і понять, виданому Оксфордським університетом, знаходимо такі моделі CLIL: **мовно-орієнтовану** (*soft (language-led)*), **предметно-орієнтовану** (*hard (subject-led)*), **часткове занурення** (*partial immersion*) [5]. Так, **мовно-орієнтована** модель спрямована на вивчення лінгвістичних особливостей предметного контексту, **предметно-орієнтована** передбачає, що 50 % предметів навчального плану зі спеціальності вивчаються іноземною мовою, **часткове занурення** – займає проміжне становище і використовується у випадку, якщо деякі модулі з навчального плану зі спеціальності вивчаються іноземною мовою. **Предметно-мовна інтегрована** модель у викладанні фахових дисциплін може реалізуватися як за допомогою проміжних етапів, так і наближених форм, адаптованих до реального рівня знань студентів: іноземна презентація, що супроводжує лекцію рідною мовою, укладання глосарію, 20-хвилинне тезове підведення підсумків, робота в режимі «питання – відповідь», що реалізується засобами іноземної мови. Переконані, що використання означених видів (від нижчого до вищого) можуть відображати поетапність втілення CLIL у системі сучасної вищої освіти.

Незалежно від назви та деяких відмінностей кожної моделі, їх спільною основною метою є використання мови як середовища для змісту навчання і змісту як ресурсу для вивчення мови. Через удосконалення змісту навчання іноземних мов засобами предметно-мовної інтеграції, опанування мовою і вивчення немовного змісту сприяють формуванню професійно-комунікативної компетентності майбутнього фахівця у трьох площинах: предметна компетентність, іноземна компетентність та міжкультурна компетентність.

Предметна компетентність реалізується відповідно до навчального плану та навчальної робочої програми із фахової дисципліни. Базові фахові знання рідною мовою є основою для досягнення цілей CLIL.

У мовній площині основними завданнями є розвиток комунікативної компетентності в чотирьох видах мовленнєвої діяльності з особливою увагою до володіння білінгвальним професійним дискурсом. Міжкультурна площина супроводжує весь процес: використання автентичного матеріалу, акцентування уваги на мовних та культурних подібностях та відмінностях, ознайомлення із зарубіжним професійним досвідом. Однак варто зауважити, що однією з основних умов реалізації всіх моделей є використання автентичних ресурсів, а не перекладних матеріалів.

Реалізація окреслених цілей та стратегій імплементації CLIL-методики неможлива без використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які спрямовані на забезпечення максимально повного і глибокого пізнавального, соціального та особистісного розвитку студента, покликані бути основними засобами розвитку концепції студентоцентрованості, впровадження «гнучких навчальних траєкторій» та педагогічних методів, забезпечення якості надання освітніх послуг і формування навчального середовища у вищій освіті, що визначено необхідними умовами забезпечення якості освіти [3, с. 5].

В основу навчання з використанням ІКТ покладено принципи пріоритетності самостійного навчання, спільної діяльності, автентичності, контекстності й системності, розвитку освітніх програм. Використання ІКТ сприяє розширенню можливостей навчання та може стати основним засобом підвищення рівня співпраці студентів між собою, а також між студентами і викладачем; допомагає створити навчальне середовище, зосереджене навколо студента, яке є своєрідною інтерактивною платформою, наповненою змістовними завданнями, в процесі виконання яких підвищується рівень відповідальності студента за результативність його навчання, вибудовується власний досвід навчання. У процесі застосування ІКТ іноземна мова перестає бути навчальною дисципліною, а перетворюється на засіб спілкування й отримання необхідної інформації.

Формування технологічно-орієнтованого навчального середовища відбувається завдяки використанню веб-сторінок, електронної пошти, навчальних і лексикографічних інформаційних ресурсів, інформаційних баз даних, аудіо- та відеоматеріалів, соціальних мереж, презентацій, навчальних платформ як інтерактивних засобів, зорієнтованих на активну взаємодію між учасниками навчального процесу.

Посилаючись на дослідження Л. Морської, визначимо такі основні лінгводидактичні можливості застосування ІКТ: 1) засіб комунікації і джерело інформації; 2) інструмент пізнання; 3) засіб створення технологічно-орієнтованого активного навчального середовища; 4) допоміжні засоби навчання для організації самостійної навчальної діяльності (як тренувального, так і пізнавального характеру) [1, с. 15]; 5) засіб перевірки та оцінювання знань.

Завдяки використанню означених вище можливостей, звичайно ж, змінюється роль викладача: із творця і лектора він перетворюється на співтворця та учасника навчального процесу. При цьому його основним завданням є відбір і систематизація ресурсів, вибудовування наступності їх використання, озброєння студентів необхідним арсеналом навчальних і комунікативних стратегій. Викладач допомагає вибудувати єдину систему вербальної, аудіо- та відеореєнтрації іноземного предметного контексту, інтегрування як лінгвістичного, так і екстралінгвістичного навчального матеріалу. Контент ІКТ може використовуватися також для накопичення інформації,

аналізу й інтерпретації мови й предметного змісту, продукування й редагування власних текстів.

Особливої уваги заслуговує використання ІКТ для реалізації концепції навчання впродовж життя (*life-long learning*), яке допомагає підтримати рівень освіченості особистості та створити можливості для формування конкурентних переваг у сучасному інформаційному й часто міжнародному контексті. Інтернет-технології надають необмежені можливості для підвищення рівня знань, а володіння іноземною мовою і навчальними стратегіями можуть стати ключем до успіху в процесі самоосвіти. Масові відкриті навчальні платформи й онлайн-курси (*Massive open online courses – MOOC*) дають змогу пройти навчання у викладачів провідних світових університетів, стати повноправними учасниками єдиного освітнього простору.

Висновки. Таким чином, використання методики предметно-мовного інтегрованого навчання відповідає компетентнісному та функціональному підходам у формуванні професійної іншомовної компетентності та ефективно реалізується засобами ІКТ як у процесі професійної й іншомовної підготовки в умовах вищої освіти, так і здійсненні навчання впродовж усього життя. Створення технологічно-орієнтованого інформаційного навчального середовища допомагає підвищити рівень мотивації й активності всіх учасників навчального процесу.

Подальші наші науково-методичні дослідження плануємо спрямувати на розробку навчальних матеріалів на основі використання ІКТ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Морська Л. І. Інформаційні технології у навчанні іноземних мов : навч. посіб. / Л. І. Морська. – Тернопіль : Астон, 2008. – 256 с.
2. Руднік Ю. В. Методика предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL): світовий досвід / Ю. В. Руднік // Педагогіка та психологія: проблеми науки та практики: матер. міжнар. наук.-практ. конф. – Львів, 2013. – С. 63–67.
3. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості у Європейському просторі вищої освіти (ESG) [Електронний ресурс]. – К. : ТОВ «ЦС», 2015. 32 с. URL: http://college.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/Kudriavtseva_pedagog-chyt-2018.pdf (дата звернення: 27.03.2019).
4. Ярмаченко М. Д. Педагогічний словник / М. Д. Ярмаченко, І. А. Зязюн ; за ред. М. Д. Ярмаченка. – К. : Педагогічна думка, 2000. – 516 с.
5. Content and Language Integrated Learning. Glossary. University of Cambridge, 2009. 15 p. URL: https://grahamworkmanbili.wikispaces.-com/file/view/clil_glossary.pdf (дата звернення: 14.03.2019).
6. Coyle D., Hood P., Marsh D. CLIL: Content and language integrated learning. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. 173 pp. URL: http://virtualpostgrads.unisabana.edu.co/pluginfile.php/403496/mod_resource/pdf (дата звернення: 05.03.2019).
7. Marsh D. Content and Language Integrated Learning (CLIL). A Development Trajectory. University of Córdoba, 2012. 552 p.
8. Pandey M. The Use of the Multimedia in the Teaching and Learning of English Language. *Library and Information Studies*. URL: https://www.academia.edu/Use_of_Multimedia_in_English_Language_Teaching (дата звернення: 25.03.2019).

Дата надходження до редакції: 15.04.2019 р.